Floravårdarna i Skåne Rapporterar

Strandviol i Skåne

– retirerat till Araslövs- och Hammarsjöns strandängar i nordost

Gunnar Svensson

Fiigur 1. Strandviol.
Foto: Åke Svensson.

Strandviol (*Viola stagnina*, tidigare *V. persicifolia*) är en sällsynt flerårig 10–30 cm hög växt i familjen Violaceae, vilken saknar basal bladrosett. Den upprätta stjälken är vingkantad och kal. Bladen är trekantigt avlånga, glesnaggade, rundspetsade och med vingade bladskaft närmast bladbasen. De övre bladens stipler är längre än halva bladskaftet och är glest tandade (fig. 2). Strandviolen blommar i maj–juni med vit eller ljusblå krona och kort, ljus sporre (fig. 1) [1, 2] .

De första blommorna är öppna och insektpollinerade. Senare kan även slutna kleistogama självbefruktande blommor bildas. Båda ger upphov till en oval, 8 mm lång. trerummig, glatt kapsel, vilken vid mognad spricker upp i tre båtformade delar med vardera 4–6 mörkbruna, 1,5 mm långa, ovala frön, vilka sedan slungas ut runt plantan när ”båtdelen” skrumpnar (fig. 3)[3]. Strandviolen övervintrar med en krypande rot och nya skott växer upp från utlöpare.

Strandviolen växer, som namnet antyder, vid sjö- och åstränder som översvämmas under vintern, men som sedan torkar upp under våren. Den förekommer i kalkrika trakter, men tolererar även lokaler som översvämmas med surare vatten [3] .

Förväxlingsarter

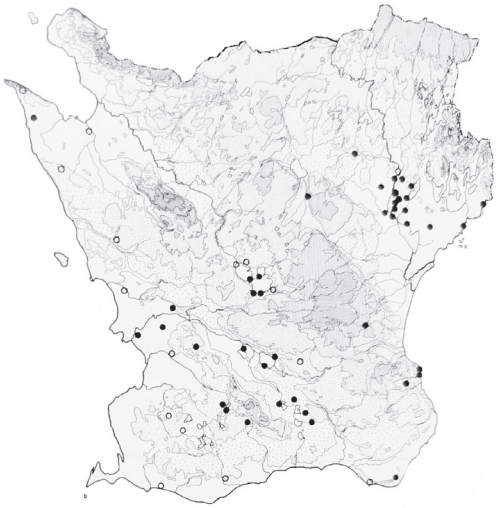
I violfamiljens s.k. arosulate-serie, som saknar basal bladrosett och har avlånga blad, ingår storviol (*V. elatior*), dvärgviol (*V. pumila*) och ängsviol (*V. canina*). Genetiskt är strandviolen diploid (2n=20) och den håriga storviolen anses vara en tetraploid av strandviolens genom (2n=40) [4] och förekommer sällsynt på Öland. Den lilla kala dvärgviolen är också tetraploid, med ena halvan av genomet från strandviol [4]. Dvärgviol växer främst på Öland och Gotland, men har även funnits på en lokal i Skåne (Eskilstorps ängar).

Äkta ängsviol (*V. canina* ssp. *canina*) växer på torrare mark med liggande–uppstigande stjälk

och blir endast 5–20 cm hög. Dess bladskaft är inte tydligt vingade. De övre bladens stipler är kortare än halva bladskaftet och kraftigt sågtandade. Växtens blommor är vanligen blå [1].

Norrlandsviol (*V. canina* ssp. *montana*) är högre (10–35 cm) och kraftigare än äkta ängsviol. Övre blads tandade stipler är längre än halva bladskaftet. Dess blommor är ljusblå [1]. Norrlandsviol är belagd från en lokal i Södra Äspets naturreservat i Åhus.

Hybrider mellan äkta ängsviol (2n=40) och strandviol (2n=20) har rapporterats från Araslövs- och Hammarsjöns stränder, men säker bestämning är rimligen svår utan undersökning av kromosomantalet (2n=30, triploid) [3].

Karta 1. Strandviol i Skåne enl. Weimarck 1985.

Utbredning och historik

Strandviolen är inhemsk i Europa och har ett sammanhängande utbredning från centrala Europa bort till kontinentala Asien. I Sverige har den flest lokaler i östra Göta- och Svealand. I Finland växer den mest på Åland och i Danmark framförallt på Själland. I Sverige är strandviolen nationellt rödlistad som sårbar (VU) sedan 2020 [2].

I västra Skåne noterade Lilja på 1800-talet strandviolen sparsamt från Vegeholm, Väsby, Ringsjön, Häckeberga, Övedskloster och Brandsta. Längs sydkusten nämns Trelleborg samt Kåseberga/Valleberga. I nordöstra Skåne noterades den från Nosaby och Stafrebacken vid den då ännu ej invallade Nosabyviken i Hammarsjön, samt från Hanaskog vid Helge å och Siesjön på gränsen till Blekinge [5].

I Weimarcks *Atlas över Skånes Flora* från mitten 1900-talet tillkommer i sydväst lokaler runt Kävlingeån samt nära Sövde-, Snogeholm- och Ellestadssjöarna och i sydöst noteras även några nya lokaler (karta 1) [6] .

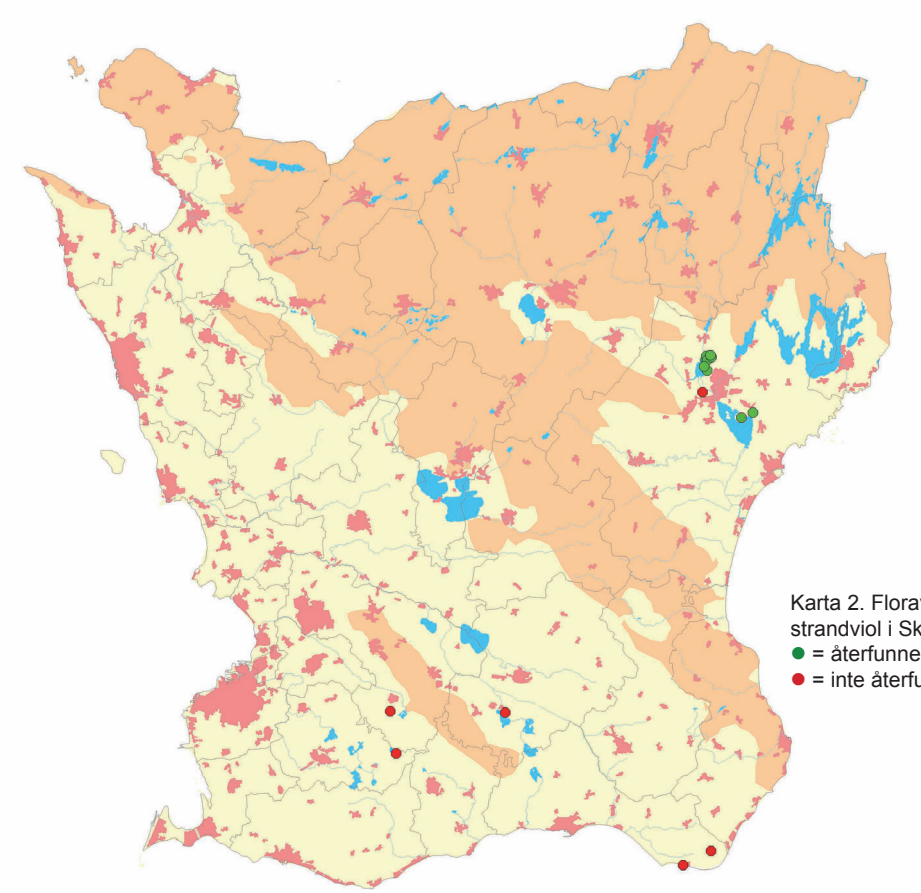
Under inventeringen för *Projekt Skånes Flora* 1989–2005 bedömdes strandviolen ha minskat med drygt 75 % framför allt i den sydvästra delen av Skåne. Här fanns den endast kvar vid Sövde, Häckeberga (Genarp), Börringe och Kåseberga (Löderups strand-

Figur 2. Strandviol med övre blads stipler.
Herkules ängar, september 2024. Foto: G. Svensson.

Figur 3. Strandviol med frökapsel.
Aludden, september 2024. Foto: G. Svensson.

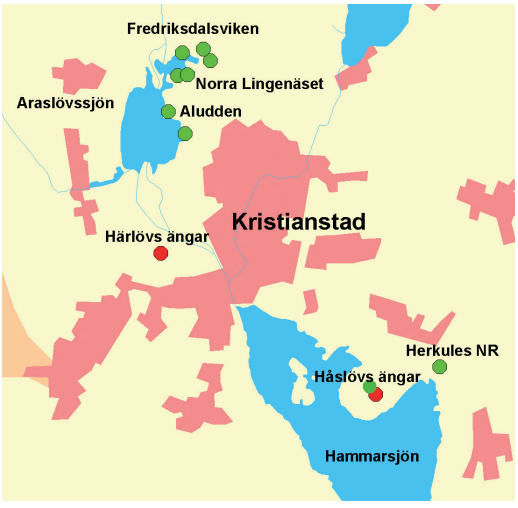
Karta 2. Floraväktarlokaler för strandviol i Skåne efter 1989.
● = återfunnen 2022–2023
● = inte återfunnen 2022–2023

bad). I nordöstra delen av Skåne fanns den fortfarande kvar vid Araslövs- och Hammarsjön men inte vid Siesjö [7]. Ett par lokaler vid Yngsjö har senare bedömts som felbestämda ängsvioler.

Resultat av inventeringen 2023–2024

Alla 14 kända floraväktarlokaler med strandviol från inventeringen 1989–2005 besöktes 2023–2024. Växten återfanns på 9 lokaler (karta 2 & 3), varav 7 kring Araslövssjön, där 5 lokaler ligger samlade runt Fredriksdalsviken i det nordöstra hörnet av sjön med sammanlagt runt 8 000 plantor. På Aluddens strandäng räknades ca 3 000 plantor.

Vid Härlövs våtmark, som invallats mot Helgeå, förstördes växtplatsen helt i onödan genom schaktning i ett naturvårdsprojekt som aldrig fullföljdes.

Karta 3. Floraväktarlokaler för strandviol i Kristianstad efter 1989.
● = återfunnen 2022–2023
● = inte återfunnen 2022–2023

Figur 4. Strandviol växer rikligt på den vidsträckta slåtterängen Rinkaby holme i Hercules naturreservat invid Hammarsjön. September 2024. Foto: K.-A. Olsson.

Vid Hammarsjön återfanns strandviolen rikligt på Hercules ängar, men mycket sparsamt på Håslövs ängar. Här kan man misstänka att en stor gåspopulation med betning, tramp och gödsling haft en negativ inverkan.

Vid Löderups strandbad har stranden eroderats bort och i Börringe var det igenväxt med buskar. Det ohävdade agkärret vid Häckeberga var också alltför igenväxt.

Sammanfattning

Den sällsynta strandviolen påträffades under 1800-talet runt om i hela Skåne. Den hade troligen sin största utbredning under Weimarcks inventering vid mitten av 1900-talet. Under *Projektet Skånes Flora* 1989–2005 hade den minskat med runt 75 % främst i den sydvästra delen av landskapet. I nordöstra Skåne fanns strandviolen endast kvar vid Araslövs- och Hammarsjön, där den länge haft ett starkt fäste, som följd av Helgeås årliga översvämningar av dess strandängar.

För att bevara strandviolen på de kvarvarande lokalerna är det avgörande med fortsatt kreatursbete och klövtramp, samt att förhindra igenväxning genom buskröjning, samt att möjliggöra fortsatta översvämningar under vintern [8].

Referenser

1. Mossberg, B. & Stenberg, L. 2003. *Den nya nordiska Floran*. Wahlström & Widstrand.
2. Artdatabanken, SLU, Uppsala. 2024. *Artfakta: Viola stagnina*.
3. Eckstein, R.L., Hölzel, N., Danihelka, J. 2006. Biological Flora of Central Europe: Viola elatior, V. pumila and V. stagnina. *In Plant Ecology, Evolution and Systematics, 8*: 45–66.
4. Hof, K.v.d. 2010. *Evolution of Viola stagnina and its sisterspecies by hybridisation and polyploidisation*. Leiden.
5. Lilja, N. 1870. *Skånes Flora*. Andra uppl. Stockholm.
6. Weimarck, H. & Weimarck, G. 1985. *Atlas över Skånes Flora*. Lund.
7. Tyler, T. m.fl. (red). 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lund.
8. Eckstein, R.L., Danihelka, J., Otte, A. 2009. Variation in life-cycle between three rare and endangered floodplain violets in two regions: implications for population viability and conservation. *Biologia, Section Botany, 64*: 69–80.